

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE VURGU

Halit DURSUNOĞLU*

Özet: Etkili konuşma ve yazmada en önemli konulardan biri de vurgudur. Vurgu, özellikle konuşmada çok önemlidir. Konuşması beğenilenlerin en önemli özelliklerinden biri de vurguyu yerinde ve doğru yapmalarıdır. Yerinde yapılmayan vurgu kulakları tırmalamakta, dinleyiciyi konudan uzaklaştırmakta ve konuşmayı etkisiz kılmaktadır.

Konuşma bozukluklarının temelinde yer alan konulardan biri de vurgu yanlışlarıdır. Vurgunun kelimedeki hangi hecede olduğu, cümlede hangi kelimedeki olduğu Türkçenin kullanımında ve konuşulmasında çok önemlidir. Vurgu yanlışları, Türkiye Türkçesinde gerek sözlü anlatımda gerekse yazılı anlatımda sorun olmaya devam etmektedir.

Bu makale, vurgu ile ilgili sorunların çözümüne yardımcı olmayı esas almıştır.

Anahtar kelimeler: Vurgu, konuşma, diksiyon, Türkiye Türkçesi

I. Giriş

Eğitimin her kademesinde bireyden beklenen, öncelikle, ana dilini doğru, etkili ve güzel kullanmasıdır.

“*Türkçeyi Türkçe konuşma*”da, Türkçeyi güzel konuşmada, Türkçeyi doğru ve etkili kullanmada en önemli konulardan biri de vurgudur. Konuşmada, karşımızdakinin bizi doğru anlaması kadar konuşmamızla onun nazarında kalıcı bir iz bırakmamız da çok önemlidir. Bunu sağlamanın yollarından biri de vurgunun yerinde ve doğru yapılmasıdır.

Türkçeyi etkili kullanmak ve güzel konuşmak isteyenlerin kelimelerin telâffuzu kadar vurgularına da çok dikkat etmeleri gerekmektedir. Bunun bilincinde olanlar, bu konudaki eksikliklerini gidermek için özel çabalar göstermekte, güzel konuşma ve diksiyon kursları gibi kurslarda eğitim almaktadırlar.

Türkçenin öğretim alanlarından biri olan “*konuşma öğretimi*”nde en önemli konulardan biri de vurgudur. Ne yazık ki Türkçe öğretiminde geçirilen konulardan biri de bu konudur. Türkçe ve edebiyat eğitimi alanların büyük çoğunluğunun bu konuda bir eğitim almamaları, konudan bîhaber olmaları ihmalin derecesini göstermesi bakımından yeterlidir.

Türkçenin kendinde var olan söyleyiş güzelliği, birçok konuşmacının ağzında, vurgu yanlışları, vurgu eksiklikleri nedeniyle kaybolup gitmektedir.

İyi bir hatibin en önemli özelliklerden biri sesine, sözüne vurgu ile canlılık kazandırmasıdır. Yerinde ve doğru yapılan vurgular, dinleyicinin dikkatini

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi OÖSAE-Türk Dili ve Ede.Öğretmenliği ABD.

konuşmacının üzerinde yoğunlaştıran en önemli nedenlerdendir. Dinleyicileri etkilemede seslerin doğru telâffuzundan, doğru çıkarılmasından hemen sonra vurgu gelmektedir.

Sesin kuvvetliliği veya zayıflığı, alçaklığı veya yüksekliği dinleyicinin her zaman ilgisini uyandırır. Bu bakımdan etkili konuşmada vurgu çok önemlidir.

“Çok güzel konuşuyor.”, “Ne kadar akıcı bir konuşması var.”, “Onun gibi konuşmayı çok isterdim.”, “Keşke onun gibi konuşabilsem!”... gibi sözlerle hayranlığımızı kazanan konuşmacıların en önemli özelliklerinden biri, vurguyu yerinde yapmaları ve doğru kullanmalarıdır.

Dilimizde, özellikle sözlü anlatımda vurgu konusunda önemli yanlışlıklar yapılmaktadır. Yutulması ya da düşürülmesi nedeniyle anlaşılamayan sesler ve heceler, ses belirsizliği nedeniyle anlaşılamayan heceler ve kelimeler bu konuda sıkça karşılaşılan durumlardan bazılarıdır. “Kusura bakmayın; ama söylediğinizi anlayamadım.” veya “Afedersiniz, söylediklerinizi tekrar edebilir misiniz?” gibi anlaşılma zorluklarının ardında çoğunlukla vurgu yanlışları ya da hataları vardır. Yazılı anlatımda yapılan hatalar ise daha çok cümledeki vurguyla alakalıdır.

Diller arasındaki en önemli ayrılıklardan biri de vurgudur. Meselâ Arapça ve Fransızca gibi dillerde vurgu, Türkçeye oranla daha belirgindir. Türkçede vurgu, daha esnektir. Türkçenin bu özelliğinin ünlülerin ve yumuşak ünsüzlerin çokluğundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Bütün bu durumlar, Türkiye Türkçesinde vurgunun önemini göstermesi bakımından yeterlidir.

II. Vurgu

Bir kelime veya kelime grubunda, bir hecenin; bir cümlede ise bir kelimenin diğerlerine göre daha kuvvetli söylenmesine “vurgu” adı verilir. Vurgulu hece ya da kelime, diğer hece ya da kelimelere göre daha baskılı ve şiddetli bir söylenişe sahiptir.

Vurgu, konuşma ve yazı dilinde “*özellikle ve öncelikle belirtme, dikkati çekme ve yoğunlaştırma*” anlamında bir kavram olarak da kullanılmaktadır. “*Özellikle şunu vurgulamak istiyorum.*”, “*Burada vurgulanmak istenen*” gibi ifadelerle de konuşulanların ya da anlatılanların daha iyi anlaşılması kastedilir.

III. Vurgunun belirlenmesi

Vurgu ses birlikteliklerine değer katmaktır, ses birlikteliklerini farklı kılmaktır, sesleri hakkını vererek kullanmaktır. Vurgu konuşmaya hayat vermek, konuşmayı canlı kılmak demektir. Konuşmanın kendine özgü bir musikîsi vardır. Konuşmayı değişken ve dinlenir kılan, seslerin tabii söylenişlerinin yanı sıra bu seslere konuşmacı tarafından kazandırılan vurgu ve tonlama gibi söyleyiş özellikleridir. Değişen seslerle, hecelerle beraber vurgu da değişir. Ses birlikteliklerinin bir arada kullanımı sırasında bazı sesler diğerlerine göre daha kuvvetli, daha şiddetli söylenmekte ya da baskın çıkarılmaktadır. Bu seslerin

hakim olduğu heceler diğerlerine göre daha kuvvetli söylenmektedir. Vurguyu belirleyen de işte bu söyleyiştir.

Türkçenin kendine has tabii bir vurgusu vardır. Bu vurgu konuşmacı ya da kullanıma göre değişmeyen bir vurgudur. Dilin kendisinde var olan bu vurgu, yanlış yapıldığında hemen hissedilir. Bu vurgunun yanlış yapılması zaman zaman anlam değişimine de yol açmakta dolayısıyla dilin yapısını tahrip etmektedir.

Genellikle yumuşak, esnek bir söyleyişe sahip olan Türkçede vurgulu ve vurgusuz söyleyişler arasında şiddet farkı fazla değildir. Bu nedenle de vurgulu heceyi ve kelimeyi sezme ya da sezdirme coşkulu ve duygusal konuşmaların dışında çok zordur. Bazı dillerde, meselâ Arapçada, gırtlaktan söylenen boğumlu söyleyişler; dil, diş ve dudakların bir araya gelmesinden kaynaklanan peltak söyleyişler vurgunun belirleyicisi olmaktadır. Bu nedenle de bu dilde vurguyu sezme ya da sezdirme çok da zor değildir.

Türkçenin bir de yapay bir vurgusu vardır. Bu vurgu, konuşmacı ya da kullanıma göre değişebilmektedir. Bu vurgu, konuşmayı daha etkili, daha edebî, daha kuvvetli bir söyleyişe kavuşturmak için yapılır. Pekiştirici, ahengi sağlayıcı özellikleri olan yapay vurgu, hitabette ve şiirde çok önemlidir. Diğer bir ifadeyle yapay vurgu, etkili konuşmaların, duygusal anlatımların vazgeçilmez bir unsurudur.

Vurgu, dilin doğru kullanımında iki ayırt edici özelliğe sahiptir:

1. Sesin şiddetini ayırt edici vurgu: Sözcüğün söylenişi sırasında heceler üzerinde değişik soluk baskısı uygulanır. Sözcükteki bir hece diğerlerine göre daha şiddetli solukla söylenir.

okul, kalem, defter

Türkiye Türkçesinde, bazı istisnalar dışında, vurgu genellikle sözcüklerin son hecesinde bulunur. Sesin şiddetini ayırt edici vurgu, müzikteki notalara benzetilebilir. Nasıl ki her sesin notada bir başlayışı bir bitişi varsa, vurgunun da söyleyişte böyle bir özelliği vardır. Müzikte notalar vurgunun en belirgin olduğu yerdir. “do” sesiyle, “re” sesi nasıl ki bir değilse vurgulu hece ya da kelime ile vurgusuz hece ya da kelime de bir değildir.

Türkçede heceler arasında vurgu farkı fazla değildir. Onun için vurgulu heceyi ayırt etmek, belirlemek zordur. Her hece ayrı ayrı söylenerek vurgunun nerede olduğu belirlenebilir.

Yöresel ağızlarda vurgu, Türkiye Türkçesinde esas alınan İstanbul ağzına göre daha farklı hecelerde olabilir.

2. Anlamı ayırt edici vurgu: Yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcükleri, sesteşleri, birbirinden ayırt etmede vurgu belirleyici olabilir. Vurgunun yapıldığı hece, anlamı belirleyici özelliğe sahiptir.

Epeyce parası varmış. (sahip olmak)

Eve varmış. (ulaşmak)

Bir misal olarak, “Ben senden çok sıkıldım.” cümlesine bakılacak olursa konuşma ve yazı dilinde vurgunun önemi daha iyi anlaşılabilir olur:

1. **Ben** senden çok sıkıldım. (Ben senden daha fazla sıkıldım; çok sıkılan sen değilsin, benim)
2. Ben **senden** çok sıkıldım. (Ben başkasından değil, senden çok sıkıldım)
3. Ben **senden** çok sıkıldım. (Ben senin sıkıldığından daha çok sıkıldım)
4. Ben senden **çok** sıkıldım. (Ben senden çok sıkıldım, bıktım, usandım)
5. Ben senden çok sıkıldım. (Ben artık seni çekemez, sana katlanmaz, seninle yaşayamaz hâle geldim.)

Yukarıdaki cümlelerde de görüldüğü gibi, vurgu sözcükte ve cümlede anlamı ve anlatımı belirleyici bir özelliğe sahip olup, dilin kullanımında son derece önemlidir.

Vurgu ile ilgili bazı önemli özellikler şöyle belirtilebilir:

1. Söze duygu değeri katar.
2. Konuşmayı etkili kılar.
3. Konuşmayı güzelleştirir.
4. Konuşmayı dinlenir kılar.
5. Dinleyicinin dikkatini, ilgisini konuşmacı üzerinde toplar.
6. Anlamın kavranmasını kolaylaştırır.
7. Yazım benzerliği olan kelimelerin anlamını ayırt eder.
8. Konuşma bozukluklarını ortaya çıkarır.
9. Sesi, söyleyişi, sözdeki ezgiyi canlandırır.

IV. Vurgu Çeşitleri

Türkiye Türkçesinde vurgu konusundan bahseden eserlerde vurgu çeşitlerini adlandırmada tam bir birliktelik yoksa da yapılan sınıflandırmalar birbirine yakındır. Bu eserlerde verilen bilgilerden hareketle bir sentez oluşturulduğunda ve buna bağlı olarak bir değerlendirme yapıldığında Türkiye Türkçesinde vurguyu; “ekte”, “kelimedede”, “kelime grubunda” ve “cümlede” şeklinde çeşitlendirmek doğru olacaktır:

A. Ekte vurgu

Ekler, genel olarak, sözcük sonundaki vurguları kendi üzerlerine çekerler. Ancak, bazı eklerde de vurgu kendilerinden önceki hecelerde kalır. Bu ekler şunlardır:

1. “-leyin” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir. *sabahleyin, akşamleyin*
2. “-gil” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir. *annemgil, Aligil*
3. “-ca / -ce” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir. *bence, büyükçe, aklınca*
4. Olumsuzluk eki “-ma / -me” almış kelimelerde vurgu bu ekten önceki hecededir; ancak, geniş zaman çekiminde durum böyle değildir. *gelmedi, görmemiş, bilmiyor*
gelirim, gelirsin

5. Soru eki “-mi / -mi”nin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

geldi mi?, okulda mı?

6. Ek fiil ekleri (-di, -miş, -dir, -se ve geniş zaman ekleri)nin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

güzel^{dir}, benim^{di}, gücen^{mişmiş}, yapmış^{sa}

6.1. “idi” sözünün ekleşmesinden kaynaklanan ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi “-di” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

gelecekti, belliydi

6.2. “miş” sözünün ekleşmesinden kaynaklanan ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi “-miş” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

gelemeyecekmış, bilmiyormuş

6.3. “ise” sözünün ekleşmesinden kaynaklanan ek fiilin şart çekimi “-se” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

gelecekse, yazarsa

7. Şahıs eklerinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, 3. şahıs emir ekleri hariç, ekten önceki hecededir.

giderim, yapacaksın

8. Küçültme eki almış sözcüklerde vurgu ilk hecedir.

küçük, daracık, incecik

9. “ile” sözünün ekleşmesinden kaynaklanan “-la, -le” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

arabamla, benimle

13. “iken” sözünün ekleşmesinden kaynaklanan “-ken” ekinin kullanıldığı kelimelerde vurgu, ekten önceki hecededir.

gelecekken, bilmiyorken

Önemli: Yüklemde ise vurgu, genelde son ektedir.

Bahar geldi.

B. Kelimede Vurgu

Tek heceli sözcük kök ya da gövdelerinde “en, pek, çok ...” gibi zarflar hariç, vurgu bulunmaz; ancak, cümledeki vurguda tek heceli sözcük, vurguyu üzerinde bulundurabilir.

Onun yerine ben gideceğim.

Çok heceli sözcüklerde ise vurgu, genellikle, son hecededir.

çocuk, gönül, sevgi, anlayış

Sözcük ek aldıkça, vurgu son eke doğru kayar.

çocuk, çocukta, çocuktaki, çocuktakiler

Bazı kelimelerde ise vurgu, ilk veya orta heceye kayar. Vurgunun bu hecelere kaydığı durumlar şunlardır:

1. Özel yer isimlerinde (şehir, semt vb.) vurgu, birkaç istisna dışında, ilk hecededir.

1.1. İki heceli yer isimlerinde vurgu ilk hecededir.

Konya, Bursa, Muğla, Ordu;
İzmir, Aydın, Batman, Samsun;
Sivas, Maraş, Tokat, Uşak, Siirt;
Rize, Tire.

1.2. Çok heceli yer isimlerinde aşağıdaki durumlarda vurgu ilk hecededir:

1.2.1. İlk hece kapalı, diğerleri açık ise

Ankara, Kayseri, Çankırı, Tunceli, Kastamonu

1.2.2. İlk hece kapalı, ikinci hece açık, üçüncü hece kapalı ise

Erzurum, Kırşehir, Nevşehir, Ardahan

2. Çağrılarda, seslenmelerde şahıs adlarında vurgu ilk hecededir.

Ahmet! Hasan! Neslihan!

Önemli: Şahıs adlarında vurgu son hecededir.

Ahmet, Ayşe

Şahıs adlarına başka bir söz eklenecek olursa, vurgu yine son hecededir.

Ahmet Bey, Hasan Efendi, Neslihan Hanım

3. Zarfların çoğunda vurgu ilk hecededir.

yarın, sonra, yine, şimdi

4. Bağlaçlarda vurgu çoğunlukla ilk hecededir.

çünkü, yahut, yalnız

5. Ünlemlerde vurgu ilk hecededir.

eyvah! haydi!

6. Soru kelimelerinde vurgu ilk hecededir.

nerede? nasıl? niçin? hangi? kimde?

Vurgunun değişik hecelerde olduğu durumlardan bazıları da şunlardır:

1. Bazı özel yer isimlerinde vurgunun yeri değişik hecelerde olur:

1.1. İlk iki veya üç hecesi açık yer isimlerinde vurgu kapalı ilk hecededir.

Giresun, Horasan, Babaeski, Dedağaç, Makedonya

1.2. Bütün heceleri açık yer isimlerinde vurgu ilk veya ikinci hecededir.

Anadolu, Rumeli, Manisa, Yalova, Kocaeli

1.3. İlk hecesi açık, ikinci hecesi kapalı üç heceli yer isimlerinde vurgu kapalı olan ikinci hecededir.

Kütahya, Amasya, Malatya, Mudanya, Edirne, Denizli

1.4. İlk iki hecesi kapalı, diğer hecesi açık yer isimlerinde vurgu ikinci hecededir.

Antalya, Antakya, Almanya

1.5. Üç hecesi de kapalı yer isimlerinde vurgu son hecededir.

Erzincan, Zonguldak

1.6. Çift ünsüzle başlayan yer isimlerinde vurgu, ilkhecededir.

Trabzon, Fransa

1.7. “istan” ile biten yer isimlerinde vurgu son hecededir.

Türkistan, Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Pakistan

2. Dil isimlerinde vurgu kapalı olan ilk ya da üçüncü hecede olur:

Türkçe, Farsça, Arapça, Fransızca, İngilizce

3. İnsan ve hayvanlara verilen özel isimlerde vurgu, son hecededir:

Gökhan, Betül, Sinem, Yunus

Pamuk, Boncuk

Önemli: Aynı sözcüklerin farklı anlamları ifade etmesi çoğu zaman vurgu yoluyla belirlenir.

düşünce (fikir)- düşünce (düştüğünde)

Kartal (semt ismi), kartal (kuş cinsi)

C. Kelime Grubunda Vurgu

Türkiye Türkçesinde grup vurgusu, genellikle baştaki kelimedede bulunur. Baştaki kelimenin de son hecesindedir.

*Kızıl*ırmak, *görü* vermek, *sarı* gelin, *Âkif* Bey

Kelime gruplarında iki türlü vurgu söz konusudur.

1. Tamlamalarda vurgu

İsim tamlamalarında vurgu, tamlayanın son hecesindedir:

*kapı*nın önü, *Boğaz* Köprüsü, *çocukların* dikkati

Sıfat tamlamalarında vurgu, tamlayanın son hecesindedir:

uslu çocuk, *beyaz* köşk, *aşağıki* ev; *gözüpek* adam, *canayakın* adam

Bazı sıfatlarda ise vurgu ya ilk hecede ya da ilk sözcüktedir.

Pekiştirme sıfatlarında vurgu ilk hecededir.

bembeyaz, *basbayağı*

Asıl sayı sıfatlarında vurgu sayıdadır:

yüz yıl, *bes* kişi

2. Birleşik kelimelerde vurgu

Bitişik yazılan birleşik kelimelerde vurgu, birinci sözcükte; birinci sözcükte de son hecededir.

*köpek*balığı, *deve*boynu, *saray*burma

Yardımcı fiillerle kurulan birleşik kelimelerde vurgu, ilk kelimenin son hecesindedir.

*yapı*vermek, *baka*kalmak

D. Cümlede Vurgu

Cümlede anlamına ya da anlatımına önem verilen sözcük, diğerlerinden daha kuvvetli söylenir. Bu sözcük de Türkçe cümlelerde yüklemden hemen önceki kelimedir.

Cümle türlerine göre vurgulu sözcük ya da sözcüğün yeri değişebilir. Buna göre:

1. Fiil cümlelerinde vurgu, yüklemden önceki kelime ya da kelime grubu üzerindedir.

Ankara'dan dün *babam* geldi.

(Özne vurgulanmış)

Babam Ankara'dan *dün* geldi.

(Zaman tümleci vurgulanmış)

*Babam uçaktan **sevinc içinde** indi.* (Durum tümleci vurgulanmış)

*Babam dün **Ankara'dan** geldi.* (Yer tümleci vurgulanmış)

*Babam dün Ankara'dan **uçakla** geldi.* (Vasıta tümleci vurgulanmış)

*Babam dün **uçağı** beklemiş.* (Belirtili nesne vurgulanmış)

2. İsim cümlelerinde vurgu, yüklem üzerinde bulunur.

*Geçen yıl bu zamanlar **İzmir'deydim**.*

*Bu kitapların hepsi **senin**.*

3. Soru cümlelerinde vurgu, iki türdür:

3.1. Soru sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, soru sözcüğü üzerindedir.

*Bu soruyu **kim** çözecek?*

*Bu yıl, tatile **nereye** gideceksiniz?*

*Yazarın **hangi kitaplarını** okudunuz?*

3.2. "mi" sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, "mi" sözcüğünden önceki sözcüktedir.

*Ayşe **dün** mü tatile gitti?*

*Ayşe dün **tatile** mi gitti?*

Önemli: Cümlede vurgulanmak istenen sözcük, yukarıdaki istisna cümlelerin dışında, yükleme yaklaştırılarak vurgulanır.

*Babam uçakla Ankara'dan **dün** geldi.*

*Babam dün uçakla **Ankara'dan** geldi.*

*Dün Ankara'dan uçakla **babam** geldi.*

*Babam Ankara'dan dün **uçakla** geldi.*

V. Sonuç

Türkçeyi korumanın ve güzelleştirmenin yollarından biri de, hiç şüphesiz, onu doğru kullanmaktan geçmektedir. Dili doğru kullanmak, dilin kurallarına bağlı kalınmasının yanı sıra dilin söyleyiş özelliklerinin de dikkate alınmasını gerektirir. Bunun için de, Türkçeyi daha etkili, daha güzel ve daha doğru kullanmak için, çok gerekli olan, vurgu konusuna önem verilmelidir. Yerinde ve doğru yapılan vurgular, Türkçenin aslında var olan söyleyiş güzelliğine daha da bir güzellik katacaktır.

Vurgunun yalnızca etkili bir konuşma için değil, anlam için de çok önemli olduğu unutulmamalıdır. Vurgu, kelimeler arasında anlamı ayırt edici bir özelliğe sahip olduğu gibi, anlamın üzerinde yoğunlaştığı kelimeyi belirleyici özelliğe de sahiptir. Bunun için de vurgulanmak istenen kelimenin yerinde ve doğru kullanılması çok önemlidir.

Vurgu konusunda mevcut sorunların giderilmesi de, bütün şahısların ve kurumların Türk diline gereken hassasiyeti göstermeleriyle mümkün olacaktır.

Abstract : Stress is one of the important subjects in effective speaking and writing. Stress is especially, significant in speaking. Using stress in an appropriate and correct way is one of the important features of the favourable speakers. Stres, not made in the right way, disturbs the listeners and makes the speech less effective. One of the problems taking place in dictation disorders is stress errors. It is still a problem in speaking on writing to decide which syllabus of the word or word group should be stressed , or which word in a sentence should be more stressed than the others. This article aims to help the problems of stress in speaking and writing.

Key Words: Stress, speaking, dictation, Türkiye Turkish.

Kaynakça

- Ağca, Hüseyin , **Sözlü ve Yazılı Anlatımda Türkçenin Kullanımı**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2001.
- Akbayır, Sıddık , **Dil ve Diksiyon Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2. baskı, 2003.
- Aksan, Doğan, **Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını**, Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2000.
- Banarlı, Nihad Sami, **Türkçe'nin Sırları**, Kubbealtı Neşriyat, 1.baskı, İstanbul, 1999.
- Banguoğlu, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara, 1995.
- Ergenç, İclal, **Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü**, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2. baskı, 2002.
- Ergin, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2004.
- Giray, Ülkü, **Yanlışları ve Doğrularıyla Güzel Konuşma ve Dilimize Yerleşmiş Arapça-Farsça Sözcükleri Okuma Kılavuzu**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1998.
- Gülensoy, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- Gündüz, Mustafa ve Sarıca, Salih, **Güzel Konuşma-Yazma-Kompozisyon**, Fil Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Güneşçel, Aydın Sami, **Türkçenin Şikâyeti Var: Açıklamalı Örneklerle Yaygın Dil Yanlışları**, Aydın Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2002.
- <http://tdk.org.tr/yazim>, **Yazım Kılavuzu**
- <http://tdk.org.tr/dogrkonusalim.html>, **Doğru Yazalım, Doğru Konuşalım**
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, **Sözlü/Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1995.
- Karadağ, Metin, **Sözlü Anlatım Bilgileri**, Ürün Yayınları, Ankara, 1999.
- Karahan, Leyla, **Türkçede Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- Muallimoğlu, Nejat, **Türkçe Bilen Aranyor**, Avcı Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1999.
- Olgun, Yusuf, **Türk Dili / Kompozisyon**, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 6. Baskı, 1996.

- Özsoy, Bekir Sami ve Bulut, H. Hadi, **Üniversiteler İçin Türk Dili Ders Kitabı (Yazılı ve Sözlü Anlatım)**, Akademi Kitabevi, İzmir, 2000.
- Serdar, Tahsin, **Türkçe Edebiyat Dilbilgisi Kompozisyon Güzel Konuşma ve Yazma Terimler-Kavramlar Sözlüğü Öğrenciler İçin Geniş Açıklamalı-Örnekli**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- Şenbay, Nüzhet, **Söz ve Diksiyon Sanatı**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Taşer, Suat, **Konuşma Eğitimi**, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2000.
- Tüzcet, Yaman, **Ekrandaki Mürkçemiz: Aktör Gözüyle TV'deki Türkçe Yanlışları ve Davranış Bozuklukları**, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2003.
- Yalçın, Şiar, **Doğru Türkçe**, Metis Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.
- Yardımcı, Mehmet, **Türkçede Seslerle İlgili Kurallar ve Noktalama İşaretleri**, Ürün Yayınları, Ankara, 1996.